

Memòria de la intervenció arqueològica a la Plaça de l'Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat

Jordi Audell i Marquès, Josep Oriol Font i Cot, i Francesc Xavier
Laosa Martí

Avis legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObresDerivades 2.5 de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi el titular dels drets i no se'n faci un ús comercial. No es pot alterar, modificar o generar una obra derivada a partir d'aquesta obra. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/es/legalcode.ca>.

ÍNDEX

1.	Motivacions i objectius del control arqueològic	3
2.	Delimitació física: àrees d'afectació directa.....	6
3.	Desenvolupament dels treballs de desmuntatge d'estructures i extracció de sediments	9
4.	Annex fotogràfic	13

1. MOTIVACIONS I OBJECTIUS DEL CONTROL ARQUEOLÒGIC.

Amb data 5 de novembre de 2001, es redactà l'*Informe de la segona fase d'Intervenció Arqueològica a la plaça de l'Ajuntament de L'Hospitalet de Llobregat*. En l'esmentat, es feren constar, a grans trets i a modus inicial, els resultats de la intervenció duta a terme, més tard explicitada en la corresponent memòria d'excavació .

Posteriorment al citat informe, aprofitant l'ampliació del permís d'excavació fins el 30 de novembre, es continuà amb el buidatge de diferents indrets concrets de gran interès interpretatiu. En aquest sentit, i davant la celeritat que marcava el contracte amb l'empresa concessionària de les obres, es procedí a centrar els esforços en l'excavació dels sediments encara pendents de registre.

S'actuà esgotant els escadussers reompliments del pou singular (estructura u.e. 219; reompliment u.e. 255) i finalitzant el recull sedimentari de l'ossari dels dos panteons pendents (panteó u.e. 226, amb reompliment u.e. 234; panteó u.e. 207, amb reompliment u.e. 216).

El conjunt material identificat farcint les tres estructures, principalment fragments de vaixel·la blava en el primer i restes humanes sense connexió anatòmica en els panteons, foren incloses en l'estudi i inventariades en la relació corresponent de la memòria .

Tanmateix, restaven ignotes les cotes de la major part de la fonamentació de la façana, que s'ensorraven a més de 4,30 m. del nivell pavimental, la fondària estructural màxima dels panteons esmentats i el possible fons del pou singular. Aquesta darrera estructura proporcionà en el seu buidatge alguns dels més destacats materials ceràmics del jaciment, no només per la seva datació, d'utilització dins el primer segle d'ús de l'edifici barroc, si no pel seu bon estat de conservació i possible museïtzació; era, per tant, de màxim interès controlar el seu desmuntatge per advertir dependències estructurals i possibles restes materials associades.

La fonamentació d'ambdós panteons era de singular interès per a permetre l'atribució cronològica establerta durant la seva excavació, que els referenciava a inicis de la fase 2B, corresponent a un moment indeterminat d'inicials remodelacions internes de l'edifici barroc, entre finals del s.XVII i mitjans del s.XVIII).

L'interès vers la fonamentació de l'edifici radicava tan en el control sobre la metodologia d'edificació emprada com per l'interès murari de les restes, la possible aparició de restes mobles en el reompliment de la rasa i, sense poder ser descartades, hipotètiques restes vinculades reutilitzades en la construcció barroca. Alhora, si bé s'havia arribat al nivell estèril sedimentari

d'argiles de deposició fluvial que actuaven com a substrat, no podia evitar-se la possibilitat que qualsevol mena d'estructura negativa situada sota de les fonamentacions (clots, pous o simples depressions excavades en el sòl geològic) pogueren encara aportar major volum d'informació.

Finalment, l'enderroc definitiu de les restes muràries i pavimentals del vell edifici justificava un seguiment curós del procediment. La pròpia evolució dels treballs arqueològics havia suposat el progressiu desmuntatge de bona part de les estructures que, o cobrien d'altres, o s'unificaven en fases interpretatives sedimentaries. Altrament, quedaren pendents de l'ús de mitjans mecànics els diversos murs, perimetrals i interns, als quals s'havia esgotat la potencia estratigràfica vinculada i s'havia identificat la fonamentació. En conseqüència, era necessari revisar els treballs de la maquinaria semipesant i pesant, a fi d'evidenciar nous detalls únicament destacables a nivell de material constructiu i documentar fotogràficament l'última etapa del procés.

El procediment de registre de camp s'articulà a partir de tres models d'aplicació, el registre documental, el registre gràfic i la recollida de material. A causa de les característiques del desmuntatge, on la totalitat de les restes havia estat documentat exhaustivament en la fase anterior, el registre documental s'elaborà a partir d'un quadern – diari de camp que fou utilitzat per a recollir el desenvolupament dels treballs. Com a registre gràfic es procedí a la seva documentació fotogràfica.

La possible recollida de materials s'articulà a seguint les unitats estratigràfiques definides en la intervenció d'excavació prèvia, obrint bosses individualitzades per estrat i sector on es dipositaren les troballes materials. L'inventari dels materials es realitzà a partir del model de fitxa estàndard ja emprat, incloent els escadussers materials identificats en aquesta fase en l'inventari general de la Memòria .

Perllongada parcialment la relació contractual entre PICAT, S.L. i CINTRA, S.A. per a la finalització dels darrers treballs d'excavació arqueològica i el subsegüent desmuntatge, la Direcció General de Patrimoni Cultural resolgué permisos d'intervenció a favor dels següents arqueòlegs:

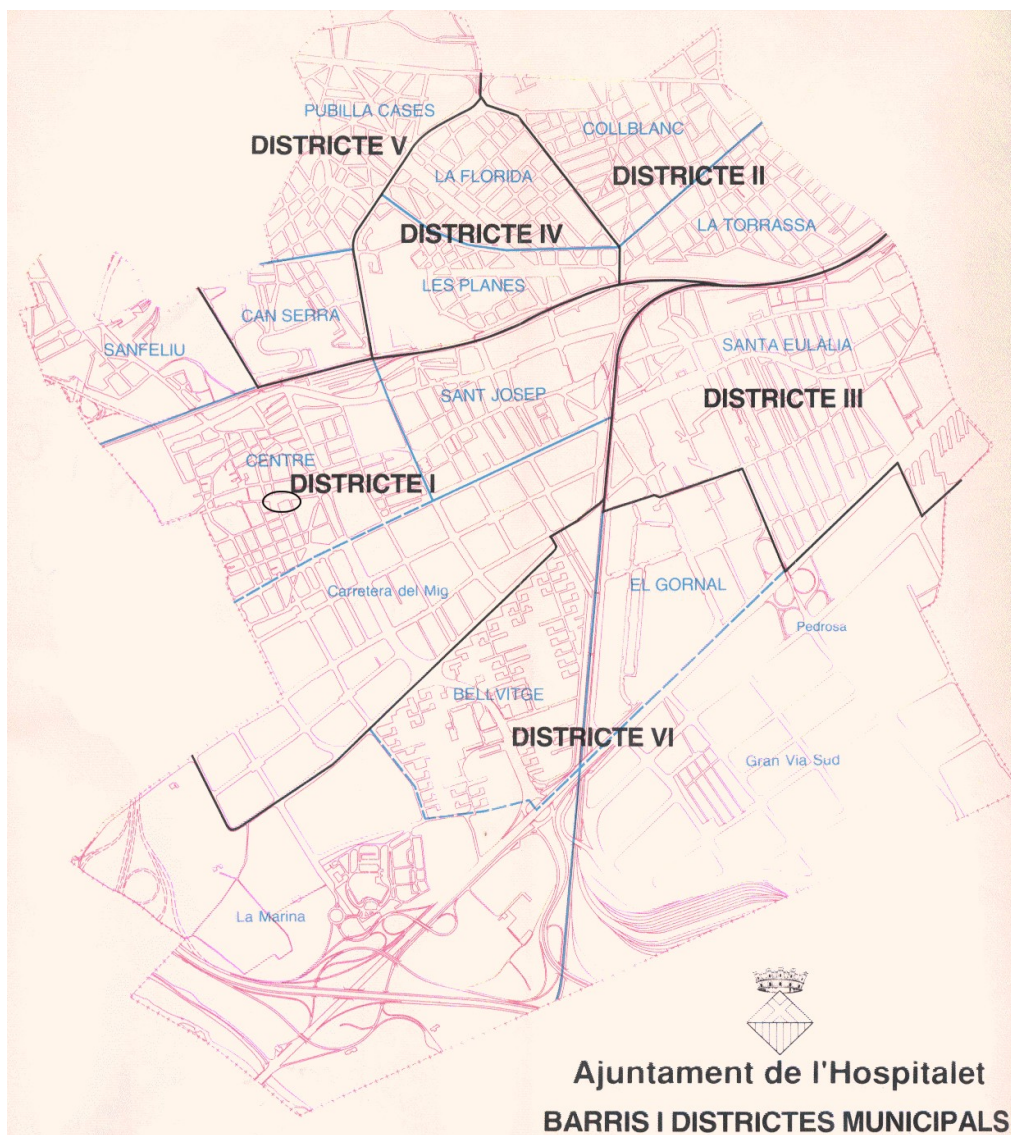
- Jordi Auladell i Marquès / Josep Oriol Font i Poch (del 1 de setembre al 30 de novembre de 2001). Permís vigent d'excavació arqueològica
- Jordi Auladell i Marquès / F.Xavier Laosa Martín (del 3 de desembre de 2001 al 11 de gener de 2002). Dos permisos de seguiment de desmuntatge d'estructures

arqueològiques.

El personal tècnic que portà a terme el seguiment fou aportat per PICAT S.L., essent els mitjans mecànics i auxiliars a càrrec de l'empresa promotora.

2. DELIMITACIÓ FÍSICA: ÀREES D'AFECTACIÓ

En l'entorn general de L'Hospitalet de Llobregat, ben definit en la Memòria d'Intervenció, els treballs s'han dut a terme en la Plaça de l'Ajuntament, el nucli central històric, religiós i polític de la Vila, en el barri dit del Centre (**fig. 1**). En aquest indret, plenament urbanitzat d'antic, hi són presents l'edifici del Consistori Municipal, datat de 1895, l'església de Santa Eulàlia de Mèrida i diversos edificis privats.

Figura 1. Ubicació de la Plaça de l'Ajuntament dins el terme municipal de L'Hospitalet de Llobregat (Ajuntament de L'Hospitalet, escala 1:15000 – imatge reduïda proporcionalment)

L'espai que s'articula (**fig. 2**) es prou irregular a causa de la pròpia evolució urbanística de la zona, on conflueixen el carrer Major, vella vertebració de la Ciutat, la plaça de Mossèn Homar, antic solar de la rectoria, i els carrers de Tecla Sala, del Baró de Maldà, de Rossend Arús i Roselles.

La plaça es troba edificada en diferents nivells, motivada per la pendent que des del Samontà davalla fins la línia de costa.

Coordenades geogràfiques

- UTM: X: 4.573.987 Y: 433.500

- Alçada mitja de l'àrea: 10,38 m.

Figura 2. Detall d'ubicació de la Plaça de l'Ajuntament i la Plaça de Mossèn Homar en la xarxa urbana de L'Hospitalet (Ajuntament de L'Hospitalet, escala 1:2000 –imatge ampliada proporcionalment-).

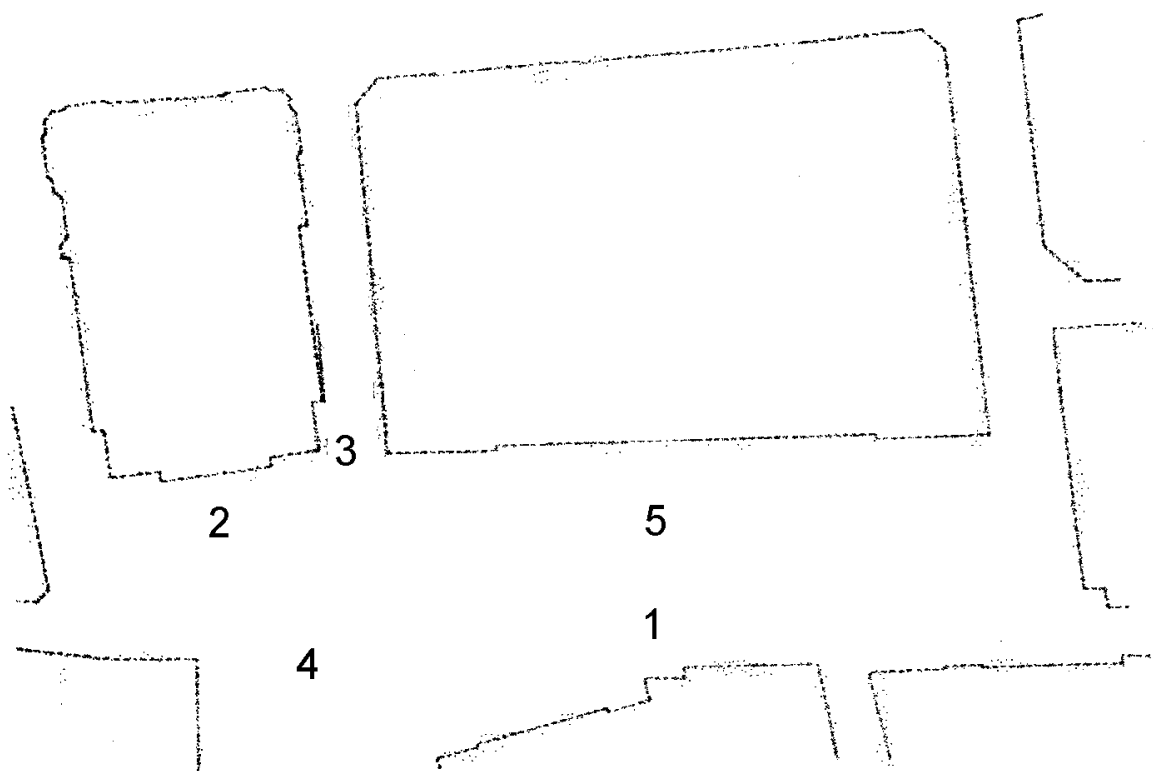
L'obra d'enginyeria implicava l'excavació de la pràctica totalitat de la superfície de la plaça gran, amb una potència que ultrapassava sobradament l'estratigrafia sedimentaria d'origen quaternari, en un indret on, s'afectaven la totalitat de les restes identificades de la vella església de Sta. Eulàlia de Mèrida (s.XVI-XVII), la seva sagrera i necròpoli associada i la prèvia àrea cultural, amb

indicis edificatius i funeraris anteriors a l'edificació barroca (s.XV-XVI).

Apart, i tampoc indemnes de la remoció del terreny, quedaren zones prèviament afectades i que foren abastament controlades paral·lelament a l'excavació de la zona "eclesial". En aquest cas es trobaren els seguiments de les cases de "cos" en bateria (s.XVIII) documentades davant de l'actual edifici consistorial i les restes del mur de façana i tancament perimetral de la vella rectoria a la placeta de Mossèn Homar – Hort del Rector.

En darrer terme, quedava un mer interès per l'obertura parcial del subsòl del vial, eix vertebrador no només de l'àrea si no també de la Vila i en bona part de l'àmbit geogràfic, que s'identificava el pas del vell ramal de la *Via Augusta* que, sortint des del portal del Call de la *Barcino* romana enfilava cap al pont de Martorell i, en un segon tram, cap a Olesa de Bonesvalls. Si més no en un tram d'aproximadament 20 m., l'antic camí origen de tantes poblacions de l'*ager provincialis* de Barcelona restava afectat per l'obra, però la continuada afectació pels serveis públics (clavegueram, fibra òptica, telèfon, electricitat, canalitzacions d'aigua corrent, gas, etc.) i les successives remocions pavimentals no prometien cap mena de resultats patrimonials.

Figura 3. Croquis de la plaça de l'Ajuntament de L'Hospitalet amb la ubicació de les àrees d'interès patrimonial afectades per la demolició de les velles estructures i la construcció del pàrquing: 1) vial d'origen romà; 2) restes constructives dels edificis culturals i d'àrea cementerial; 3) restes constructives de l'ampliació de l'edifici barroc i la necròpoli prèvia; 4) façana de la rectoria; 5) bateria de cases de "cos".

3. DESENVOLUPAMENT DELS TREBALLS DE DESMUNTATGE D'ESTRUCTURES I EXTRACCIÓ DE SEDIMENTS

Iniciant als primers de desembre les obres d'enderroc definitiu mitjançant elements mecànics, es pactà amb la direcció de l'obra la utilització de maquinaria pesant només en el desmuntatge de murs o estructures d'especial consistència, com ara el mur de façana i els importants daus massissos que formaven la seva fonamentació. Aquesta circumstància permeté el seguiment del rebaix sedimentari i de l'arrencament de les estructures més fràgils, entre les quals es trobaven els murs i cobertes dels panteons.

L'extracció de sediments afectà directament al substrat argilós u.e. 265, el qual havia estat esgotat arqueològicament amb anterioritat. L'inici del seu buidat va començar amb l'obertura d'una rasa de 1m d'amplada per 2.50 m. de profunditat i una llargada de 4.80 m., la qual circulava perpendicularment al mur de façana, esquivant les fonamentacions i algun registre de serveis i afectant-ne a d'altres (**fotog. 1**).

Amb la finalitat d'ubicar-hi provisionalment un tram de serveis, el traçat obert no proporcionà nova informació a la ja coneguda, excepte la de permetre visualitzar la secció del mur u.e 7 i la seva banqueteta u.e 25, refermant les inicials interpretacions respecte la seva tècnica constructiva d'encofrat i l'ús de materials petris de farciment de grandària mitjana, perfectament lligats amb una dura argamassa de calç (**fotog. 2**).

Posteriors rebaixos del substrat localitzats a la zona de la façana del vell conjunt barroc, possibilitaren el definitiu arrencament dels panteons i d'altres estructures de possible interès.

Les obres s'iniciaren amb la intervenció sobre el panteó u.e. 207, construcció ubicada al SW de l'àrea d'excavació amb una supraestructura d'ànima de maó massís (de 5 cm. de gruix) formant una coberta de volta de canó lleument aplanada, de secció aproximadament de tipus conopial. Les fissures i aparent fragilitat de la coberta, amb evidents problemes de concepció arquitectònica, havien dificultat el buidatge dels sediments interns, part dels quals, en concret u.e. 216, restaren ignots durant l'excavació a causa del perill d'esfondrament.

En l'esmentat sentit, l'acció de la retroexcavadora demostrà la immediata inestabilitat del conjunt i permeté el buidatge d' u.e. 216, fins assolir la matriu u.e. 265. En total, el tall en el substrat baixà fins a 6.08 m. (r.n.m.), obtenint una potència suplementària respecte a la prèvia excavació de 29

cm. Les troballes aparegudes s'integraren en l'inventari general amb la corresponent atribució a l'estratigrafia vinculada; s'identificaren nombrosos restes òssies inconnexes i molt fragmentades, trossos de folrament intern i extern de taüt i d'enderroc (morter i maons), el que s'interpretà com a ossari de fons de panteó, o sia, el dipòsit a cota inferior de l'estructura funerària on s'acumularen les restes dels anteriors finats, en aquest cas en un destacat atapeïment, a mesura que noves despulles n'ocupaven plaça. Es pogueren diferenciar múltiples fragments de crani i maxil·lar de grandària diversa, així com ossos llargs i algunes vèrtebres; no aparegueren restes ceràmiques o metàl·liques. En el mateix sentit, es constatà que, com a la majoria de panteons excavats, el fons del panteó 207 es recolzava directament sobre el substrat, si bé no es pogué descartar totalment la possibilitat que les restes constructives trobades entre l'ossari formessin part d'un sol de maó ceràmic a modus de rajola; aquest punt no es suggerí ni per una cota diferent entre l'inicial dels murets laterals del panteó respecte el nivell inicial del substrat, ni per possibles restes d'obra encara *in situ*. Tanmateix, les circumstàncies de l'enderroc no permeteren una total fiabilitat.

El darrer buidatge de panteó correspongué al d'u.e. 226, en el qual s'havia rebaixat el darrer estrat de reompliment, u.e. 234, fins una cota prèvia de 6,79 m (r.n.m.). A diferència del farciment del panteó u.e. 207, u.e. 234 només continuà uns 11 cm. fins el substrat, oferint poques restes òssies disseminades, si bé entre les quals es conservà un fragment gran de crani. En aquest cas, tot i el ritme d'enderroc, s'interpretà que, a diferència de l'anterior, l'ossari d'aquest panteó era mínim, si bé existent, i que mostrava un buidatge i especial acurament per a fer-hi lloc.

Encara amb maquinària semipesant i participació directe d'obriers, es procedí al desmuntatge del pou u.e. 219, estructura ja enderrocada durant l'etapa d'excavació. En restaven per extreure els darrers cm. de potència del reompliment u.e. 255 i comprovar-hi les característiques estructurals no advertides anteriorment. Del buidatge del darrer cabàs de sediment (cota final 7,48 m. r.n.m.), se n'obtingueren dues vores de plat de vaixel·la blava catalana (s. XVII) amb decoració de "ditada" i una carena d'igual tipologia, totes tres peces incloses en el conjunt inventariat. Es pogué comprovar com la part inferior de l'estructura de pou havia estat unida amb obra al mur de façana (**fotog. 3**), a diferència de la part superior; aquesta apreciació no modifica la interpretació prèvia del pou com a element lleument posterior a l'edificació del temple.

Paral·lelament al desmuntatge de les estructures de major interès i encara pendents de finalització d'excavació, es prosseguí amb el rebaix del substrat (**fotog. 4**) essent el resultat negatiu des de l'òptica de troballes d'interès arqueològic o patrimonial. El material extret

principalment foren les argiles sedimentàries, d'origen fluvial, i les restes muràries corresponents als murs i estructures prèviament excavades, sense l'aparició de cap nivell arqueològic nou, enterrament o troballa destacable. Alhora, s'assistí a l'entrada de maquinària de major tonatge per l'enderroc del potent mur de façana i de les seves sabates de fonamentació (**fotog. 5**).

Es pogueren advertir les característiques constructives del mur de façana i les fonamentacions durant la fase d'arrencament (**fotog. 6-7-8**); aquests s'alçaren mitjançant l'encoframent de taulons de fusta i farciment de còdols i padellassos irregulars consolidats amb morter pobre de calç; modificacions posteriors retallaren sobre aquesta base dura per a instal·lar-hi serveis aprofitant-ne la solidesa (**fotog. 9**). Recolzant el mur de façana (u.e. 4 = 218), les diverses sabates de fonamentació (u.e. 80, u.e. 261, u.e. 262, u.e. 272, u.e. 273) arrencaven de cara externa de la façana a cotes entre 8,60 m. i 8,58 m. (r.n.m.), essent la cota interna 6,75 – 6,73 m. (r.n.m.). A excepció d'una de les estructures (u.e. 80), de la resta no es coneixia cota d'inici d'obra, bàsicament per la impossibilitat física d'excavar cales estretes no reforçades de més de 4 m. de fondària. El rebaix genèric de la obra finalment ho possibilità, podent situar les cotes inicials entre 5,80 i 5,95 m. (r.n.m.).

La tipologia edificativa advertida, encofrat, significà que en l'època de la construcció s'hagué d'obrir una rasa fins avall, a cota inicial, prou àmplia per a què els obrers fixessin el cofre a base de taulons i progressivament l'atapeïssin d'obra per, posteriorment, colgar la rasa en la qual s'havien de recolzar les pressions de la façana. Com durant el procés d'excavació arqueològica, el reompliment de sediments de la rasa de la fonamentació i del mur de façana no proporcionà material d'interès arqueològic.

Desaparegudes les restes arqueològiques a mesura del descens de cota, evidentment les darreres foren les fonamentacions de façana, i sense cap presència d'estructures negatives vinculades als vells edificis o a la necròpoli associada, el seguiment finalitzà en l'àrea davantera del actual edifici eclesial sense més resultats.

En la zona frontal de l'actual ajuntament, l'enderroc i excavació s'efectuà amb maquinària pesant i s'inicià amb anterioritat a la finalització de l'excavació arqueològica en l'àrea de l'església, fet pel qual fou visible la desaparició de totes les estructures documentades (**fotog. 10**). Aquestes restes corresponien a una bateria de cases de "cos" (s. XVIII o inicis del XIX) amb pervivència fins al segon quart de s. XX (**fotog. 11**). Les restes constructives pavimentals i de coberta observades consistiren en maó massís, rajol cuit i teula àrab; respecte els murs es pogué advertir la combinació entre parts de tovot, maó i pedra irregular lligada amb morter de calç, essent

aquesta darrera la més comuna en fonamentacions d'escassa potència (20-30 cm. respecte el nivell pavimental) compensades pel gruix del mur.

El seu enderroc no mostrà estructures inferiors no associades, així com tampoc restes subpavimentals de complementació a possibles activitats industrials (pous, cellers, dipòsits, etc.). Tampoc s'observaren diferències estratigràfiques o intrusions sobre el substrat sedimentari geològic.